

Képmentő 143: Cseréljen helyet a bűvésszel!

Haptákban állt hajnalonta a budapesti MÁV-telep 1977 januárjában: az újságkihordó-helyettes érkezését várták. A húszéves fiút, Rácz Mihályt rajtuk kívül az egész ország, ráadásul a Ki mit tud? zsűrije is olyannyira szerette, hogy neki és Lehr Ferencnek, azaz a Gúnya együttesnek ítélte a televíziós tehetségkutató verseny egyik fődíját.

Szablyár Eszter | NOL | 2009. november 29.

Gúnyáék az Omega előzenekaraként végezték, a Népstadionban

A Hűtőgép KTSZ egykori bádogosa, a Telefongyár későbbi műszerellenőre, Boros Lajos zenészként tűnt fel a Magyar Televízió 1972-es Ki mit tud? című vetélkedőjén: Satyrock nevű egyszemélyes zenekarával el is vitte a Mai dal kategória pálmáját.

A következő, öt évvel később rendezett verseny kategória-győztese sokat köszönhetnek elődjüknek: a Gúnya együttes tagjai ugyanis Boros korai szerzeményének, a Fehérlófia című, nagysikerű folkmusical előadásán ismerkedtek meg. A Koponyányi Monyókot alakító Rácz Mihály és a Fehérlófiát játszó Lehr Ferenc aztán annyira összebarátkozott az egyetemi és ifjúsági táborokban bemutatott darab kapcsán, hogy Gúnya együttes néven duót alkottak, majd beneveztek a tévés tehetségkutatóra. (Rácz korábbról, a Bartók Béla úti szellemi pinceműhelyből, a Váza klubból már ismerte Borost. A péntek esti, kultikussá vált találkozón Gerendás Péter, a 100 Folk Celsius-tagok, Dévényi Ádám mellett írók, költők is megjelentek.)

– A Gúnya együttes gitározik és emlékezetes hangon énekel – summázta parodisztikus elemekkel dúsított – képen látható – januári, elődöntős fellépésüket a Népszabadság tudósítója, Szabó Ferenc. A műsorban eljátszott számok szövegét Boros Lajos szerezte, a zenéjét többnyire a „népzenei közösből” csenték a fiúk. (A fényképfelvétel elkészítése előtt néhány nappal Prágában nyilvánosságra került az emberi jogokkal foglalkozó Charta '77, és aláírói közül többet letartóztattak.)

A farmeres, kalapos, széki ingben fellépő Gúnya-tagok mellett, huszonnyolc válogató után, a

harmincezer induló közül még 2500-an voltak versenyben. (A nevezés feltétele mindössze annyi volt, hogy a jelölt 35 évnél fiatalabb amatőr legyen, azaz ne rendelkezzen működési engedéllyel.)

A KISZ Művészegyüttes Rottenbiller utcai székházában velük együtt küzdött a következő, februári tévés forduló helyeiért Balega Mihály bohócaspiráns, Halászlaki György mikromágus, és a pécsi dzsesszbalettek. Szabó Attila „egy egész ketrec galambbal manipulált”, a gyöngyösi szövetkezeti színpad „népi szövegeket mondott, gyakorlott mozdulatok kíséretében adtak elő házasságról, csalódásról és megcsalatsról szóló jeleneteket”, a playbacket utánzó, győri amatőr színpad pedig „nagyszerűen mozgott és tátozott” – a szereplőtársak, a rokondrukkerek, és a zsűri előtt.

A sikerhez a tévé szakemberei is hozzájárultak: Kökényessy Ferenc rendező, az előadások specialistája, például csúcsra járatta a vetélkedő képi lehetőségeit, a kézikamera beiktatásával. Ebben a műsorban alkalmazták először a drót nélküli, URH adóként működő mikrofont, a mikroportot is. A nézők kedvencévé vált a műsorvezető, Horvát János, akiről a következő elismerő szavakat írta a Magyar Ifjúság: „rokonszenves, a versenyzőkkel együtt lélegző egyénisége nyeresége a versenynek.”

Az előválogatók után, szombaton, este fél kilenc előtt öt perccel induló – a Híradónál is népszerűbb – televíziós élő adásokat az ország 88 százaléka nézte.

– Zsűritagként lettem edelényi díszbányász – mondja a televízió akkori művészeti igazgatója, Szinetár Miklós. Meséli, a népmozgalommá vált vetélkedő kedvenc zsűritagjaként kapott tiszteletbeli bányászlámpát és oklevelet is Edelényben, de Budapesten is folyamatosan megállították, közértben, utcán, postán, hogy kommentálják pontozását, döntéseit. Ahogy megállították, és levelekkel bombázták a nézők a zsűri többi tagját is: Major Tamás színművészt, a zsűri elnökét, Pernye András zenetörténészt, Petrovics Emil zeneszerzőt és Vásárhelyi Pál koreográfust.

– Major lubickolt a szerepben, Pernye sokat mondóan beleszippanzott a cigarettájába, a plafonra fújta a füstöt, és mindig egy komoly Kérem szépen!-nel vezette fel zseniális meglátásait – nosztalgiazik Szinetár, és hozzáteszi, a Gúnyások ez utóbbi mozdulatokat is belevették döntős Pernye-paródiájukba, annyi eltéréssel, hogy a cigarettát egy furulya helyettesítette.

A többhónapos versenyzés során a különböző kategóriák – néptánc, hangszerszóló, vers, kamarazene, opera, táncdal, akrobatika – aktuális legjobbjai beülhettek a színpadon elhelyezett papírvonatra. A szerelvény utasait aztán kitessekelte a zsűri, ahogy tehetségesebb jelölt érkezett. Ennek nyomán vált országos közmondássá: Cseréljen helyet a bűvésszel!

A díszlet a győzteseket a Világifjúsági Találkozóra szállító vonatot szimbolizálta. Noha a Gúnya együttes Kubik Anna versmondó, a szimfonikus rockot játszó, debreceni Color együttes, a Kis Rákfogó együttes, a pantomimozó Mimosz együttes és a Jászsági Néptánc Együttes mellett ott szerepelt a '77-es győztesek között, ők mégsem utaztak el a következő év találkozójának helyszínére, Kubába. (És nem éltek a fődíjjal együtt járó lehetőséggel sem, hogy felvételi nélkül

besétáljanak a Színművészeti Főiskolára.)

– Az Omegától, pontosabban Benkő Lászlótól visszautasíthatatlan ajánlatot kaptunk a döntő után – meséli Rácz Mihály, a későbbi Defekt duó tagja. – Az Illést, a Fonográfot és a többi befutott zenekart kifigurázó popparódiáinkkal két évig mi voltunk az istenített Omega előzenekara. Ott lehettünk a teltházas Népstadion-koncerten is.

Rácz még az Omegás-korszak után is évekig szorgalmasan válaszolt a Gúnya-rajongók házassági ajánlatokkal zsúfolt leveleire, amelyeket külön zacskóba gyűjtött nap mint nap a Baross-utcai házmester.